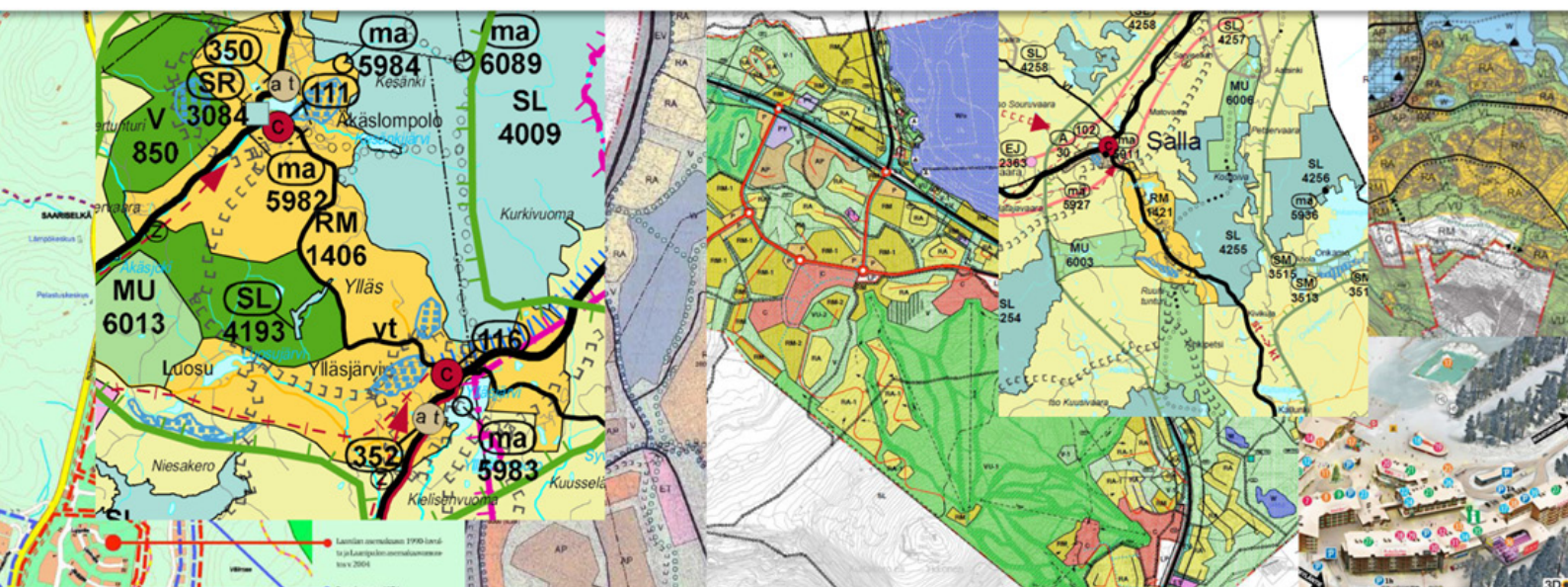

Lapin matkailun maankäyttöstrategian esiselvitys

Loppuraportti 31.5.2012

Lapin matkailun maankäyttöstrategian esiselvitys

Loppuraportti 31.5.2012

RAPORTEJA 77 | 2012

**LAPIN MATKAILUN MAANKÄYTTÖSTRATEGIAN ESISELVITYS
LOPPURAPORTTI 31.5.2012**

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Ritva-Liisa Hakala

ISBN 978-952-257-591-3 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-591-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1 Esiselvityksen toteutus	2
Tausta	2
Työn tavoitteet	3
Menetelmät	3
Tarkasteltavat matkailukeskukset / -alueet	4
2 Analyysi Lapin matkailun maankäytöstä	5
Perustiedot	5
Matkailusuunnitelmien heijastuminen maankäyttöön	5
Kuvaukset	6
3 KEHITTÄMISTARPEIDEN KARTOITUS	7
Kyselytutkimus maankäytön intressiryhmille	7
Väittämien kommentointi ja näkemykset	9
4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	12
Toimenpide-ehdotukset	13
Jatkotoimenpiteet	14

1 Esiselvityksen toteutus

Tausta

Lapissa on panostettu viime vuosikymmeninä valtavasti matkailuun ja matkailualueiden kehittämiseen. Matkailulla on Lapin elinkeinotoiminnan, työllisyyden ja aluetalouden kannalta merkittävä ja edelleen kasvava merkitys. Matkailulla on myös erittäin suuri vaikutus myös maankäyttöön.

Yksittäiset matkailukeskukset ovat laatineet kehittämistä palvelevia matkailun Master Plan -suunnitelmia sekä muita kehittämissuunnitelmia ja -strategioita. Suunnitelmat ovat sinänsä tarpeen, mutta suhde maankäytön kehittämiseen vaihtelee alueiden välillä huomattavasti ja ennen muuta keskusten välinen koordinaatio puuttuu. Maankäyttöön kohdistuvia vaikutuksia on selvitetty hyvin hajanaisesti ja osittain eri kriteereillä. Lapin matkailun kehittämisessä on myös ”päällekkäisyyttä”, keskusten välisiä rajapintoja ei ole selvitetty ja yhteistyö alueiden välillä on vähäistä.

Lapin matkailun maankäytön kehittämisestä puuttuu maakuntakaavoitusta lukuun ottamatta maankäyttöä koskeva koordinaatio. Matkailustrategiassa on suppea maankäytön osio, joka toimii maakunnallisen koordinaation välineenä. Myös toiminnallisen suunnittelun tasolla yhteistyö on heikkoa. Näiden puutteiden vuoksi matkailualueita kehitettäessä ajaututaan ristiriitatilanteisiin eri toimijoiden intressien vuoksi. Kehittämisen kokonaiskuva puuttuu.

Matkailun maankäytön kehittämiseksi sekä alueiden ja toimijoiden välisen yhteistyön lisäämiseksi päätettiin käynnistää esiselvitys, jossa eri toimijoilta selvitetään matkailun maankäyttöön sekä sen yhteensovittamiseen liittyviä kehittämistarpeita. Esiselvityshanke on toteutettu keväällä 2012.

Esiselvityshankkeen yhteistyötahoina ovat olleet Ympäristöministeriö, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto ja Lapin matkailuelinkeinon liitto. Nämä tahot ovat olleet edustettuina hankkeen ohjausryhmässä, johon ovat kuuluneet:

- Timo Jokelainen - Lapin ELY-keskus
- Susanna Wähä - Ympäristöministeriö
- Riitta Lönnström - Lapin liitto
- Satu Luiro - Lapin liitto
- Jyrki Niva - Lapin Matkailuelinkeinojen liitto ry

Hankkeen konsulttina on toiminut AIRIX Ympäristö Oy, jossa työstä ovat vastanneet Kimmo Vähäjiylkkä, Noora Reittu ja Susanna Harvio.

Työn tavoitteet

Esiselvityksen (ja sitä mahdollisesti seuraavan varsinaisen kehityshankkeen) tavoitteena on lisätä matkailualueiden välistä sekä matkailukeskusten sisäistä yhteistyötä niin, että maankäytön ristiriidat voidaan välttää ja matkailun kehittämisen koordinaatio parane. Matkailun edellyttämää maankäyttöä tulee sovittaa yhteen mm. porotalouden, metsätalouden, muun elinkeinotoiminnan, suojelun, energianhuollon ja asuminen edellyttämän maankäytön kanssa. Matkailuliikkuminen, ohjelmopalvelut, matkailurakenteet ja muu matkailuun liittyvä toiminta tuovat omat erityisvaatimuksensa maankäyttöön.

Tavoitteena on luoda matkailun maankäyttöä koskeva strategia, joka sijoittuu Lapin matkailustrategian ja maakuntakaavoituksen välimaastoon ja toimii niiden linkkinä. Keskeistä on parantaa toimijoiden välistä yhteistyötä toiminnallisen suunnittelun tasolla – tuottaa uusia toimintamalleja, hyviä esimerkkejä ja työkaluja suunnitteluun.

Tavoitteena on luoda Lapin matkailualueita koskeva pilotti, jota voidaan soveltaa muualla Suomen matkailualueilla. Varsinaisen kehityshankkeen tuloksia voidaan hyödyntää Lapin maakunta- ja kuntakaavoituksessa ja matkailukohteiden kehittämisessä. Tavoitteena on hyvin käytäntöjen kautta lisätä Lapin matkailualueiden välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muihin intressiryhmiin.

Esiselvityksen tavoitteena on ollut:

- kartoittaa esimerkkien kautta Lapin matkailukeskusten maankäyttöä koskevaa nykytilaa ja tulevaisuudennäkymiä
- nostaa esille matkailun maankäyttöä koskevia ongelmakohtia ja kehittämistarpeita
- löytää hyviä käytäntöjä matkailun ja muiden intressien maankäytön yhteensovittamisesta
- tuottaa toimenpide-ehtotuksia matkailun maankäytön kehittämiseen
- selvittää varsinaisen matkailun maankäyttöstrategian (kehityshankkeen) tarve

Menetelmät

Esiselvityksen aluksi analysoitiin nykyisiä matkailualueiden kehittämissuunnitelmia ja kaavoja sekä haastateltiin kaavoittajia. Haastattelujen kautta selvitettiin mm. matkailukeskusten ja -alueiden rakentumisen perusteita ja vahvuuksia, saavutettavuutta, maanomistusoloja sekä laadittuja matkailun kehittämissuunnitelmia ja niiden suhdetta kaavoihin.

Maankäytön kehittämistarpeita selvitettiin laajalla, Lapin matkailutoimijoille, viranomaisille, paliskunnille, metsätalouden asiantuntijoille ja muille intressitahojen edustajille suunnatulla kyselytutkimuksella, joka lähetettiin haastateltaville web-linkkinä (ZEF-kyselytyökalu).

Kyselyn tuloksia syvennettiin haastatteluilla, joissa selvitettiin keskeisten intressiryhmien näkemyksiä ja tavoitteita matkailun maankäytön kehittämisestä. Haastateltavilta pyydettiin myös hyviä suunnitteluesimerkkejä ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

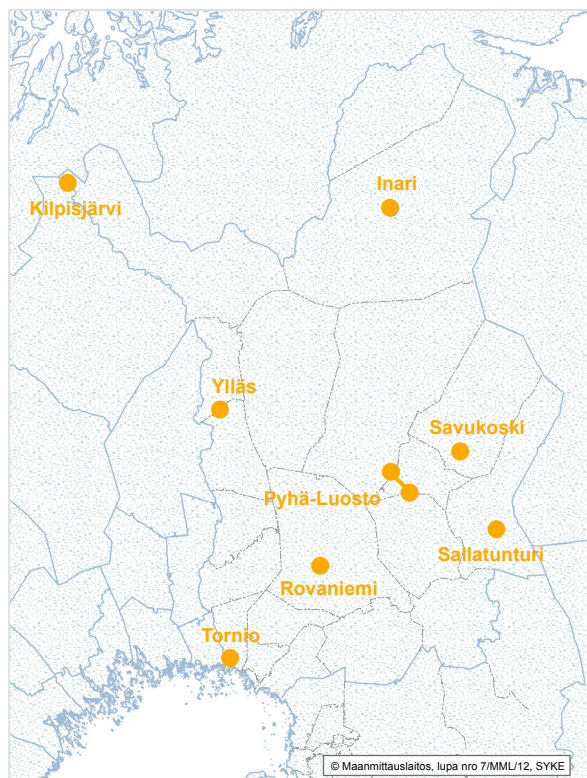
Esiselvityksen keskeiset työvaiheet ovat olleet seuraavat:

1. Lapin matkailun maankäytön ja sen ongelmakohtien analysointi
 - Matkailualueiden kehittämissuunnitelmien ja maankäyttösuunnitelmien analysointi – keskeisten matkailukohteiden kartoitus
 - Kaavoittajien haastattelut
 - Maankäytöllisten ongelmakohtien määrittely
2. Kehittämistarpeiden kartoitus
 - Kyselytutkimus intressiryhmien edustajille
 - Tulosten tulkinta
 - Intressitahojen edustajien täydentävät haastattelut
3. Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset
 - Kehittämistarpeiden kuvaaminen
 - Toimenpide-ehdotukset
 - Johtopäätökset ja raportointi

Tarkasteltavat matkailukeskukset / -alueet

Esiselvitykseen valittiin muutamia erityyppisiä ja -koisia matkailukeskuksia ja -alueita, joissa korostuvat erilaiset intressinäkömukset. Näiden alueiden edustajia haastateltiin myös kyselyn jälkeen:

- Tornio / valtakunnan raja, kaupan kehittymisen heijastuminen matkailuun
- Kilpisjärvi / maankäytön muutokset herkällä alueella
- Rovaniemi / menestyvä matkailukaupunki, ohjelmapalveluyritysten maankäyttö
- Pyhä-Luosto / kuntaraja ja kuntakeskuksen asemaan liittyvä näkökulma
- Ylläs / mitoitusnäkökulma
- Sallatunturi / luonnonsuojelun ja matkailun laajenemisen välinen ristiriita
- Savukoski (mm. Kairijoki) / rakentamaton matkailualue, Soklin kaivosalue
- Inari / mitoitus, saamelaisuus ja luontoarvot

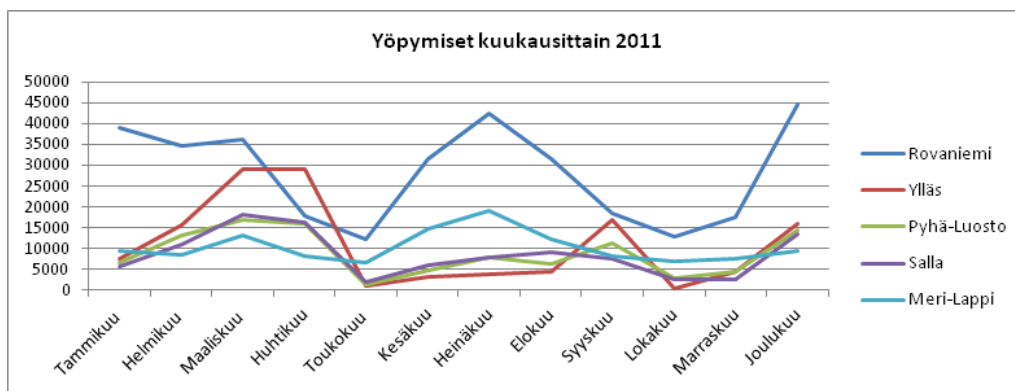

Kuva 1. Tarkasteltavat matkailukeskukset.

2 Analyysi Lapin matkailun maankäytöstä

Perustiedot

Valituista matkailukeskuksista kerättiin perustiedot yöpymisistä, vuodepaikkamääristä sekä huonekäyttöasteista. Keskukset ovat kooltaan ja toiminnoiltaan hyvin erilaisia, mutta niitä yhdistää toiminnan sesonkiluonteisuus. Lähes kaikissa matkailukeskuksissa hiihtosesonki (kevättalvi) on vahva ja syksy on hiljaisinta aikaa. Suurimmat matkailukeskukset (mm. Rovaniemi) saavat rakennettua myös kesäkauteen ja joulukuun vahvat sesonkihiiput.

Kuva 2. Yöpymiset kuukausittain vuonna 2011.

Matkailusuunnitelmien heijastuminen maankäyttöön

Kahdeksasta matkailukeskuksesta kerättiin tiedot suunnittelu- ja kaavatilanteesta sekä kaavavaranosta. Tarkasteltavien matkailukeskusten ja alueiden taustaselvityksiä varten haastateltiin puhelimitse kuntien kaavoittajia tai rakentamisesta vastaavia henkilöitä. Tavoitteena oli selvittää, miten matkailukeskusten Master Plan –suunnitelmat ovat toteutuneet kaavoissa ja mikä on matkailualueiden kaavojen toteutumistas. Haastattelussa selvitettiin myös matkailukeskusten maanomistustilannetta ja kerättiin kokemuksia erilaisista suunnittelutilanteista.

Haastattelujen tuloksina muodostettiin seuraavia johtopäätöksiä:

- Matkailukeskusten käyttöasteet ovat kaikissa tarkastelukohteissa melko alhaisia
- Syynä ovat erittäin voimakkaat sesonkivaihtelut – monessa matkailukeskuksessa kapasiteetti on mitoitettu lähelle huippusesonkeja (jouluk, kevättalvi, kesä)

- Hiljaisimpia kausia ovat toukokuu ja loppusyksy, jolloin käyttöasteet ovat erittäin alhaisia
- Master Plan -suunnitelmia on tehty melko kattavasti ja ainakin osittain niiden tavoitteet ovat siirtyneet kaavoihin
- Kaavoissa on usein selvää ylimitoitusta (tarkastelluista kohteista 3/7) suhteessa matkailukapasiteetin kysyntään
- Paras tilanne on kaupungeissa Rovaniemellä ja Torniossa, jossa esim. liikematkustaminen paikkaa heikkoja matkailusesonkeja
- Matkailun kehittämisen lähtökohdat ja resurssit vaihtelevat paljon kohteesta riippuen
- Kuntien välinen suunnittelukulttuuri on erilainen ja koordinaatiota tapahtuu lähinnä maakuntakaavoituksen ja matkailutoimijoiden välisen yhteistyön (mm. matkailun strategiatyö) kautta

Kuvaukset

Kaikista tarkastelukohteista laadittiin ”kohdekortit”, jotka sisälsivät yleispiirteisen luonnehinnan, jossa mm. on kuvattu kohteen rakentuminen, maanomistus, vetovoimatekijät, huomioon otettavat intressit ja saavutettavuus. Kohteiden kuvaukset on esitetty raportista erillisenä liitteenä.

Inari					
Luonnehdinta	Inarin kunta on Suomen merkittävimpiä ja samalla kansainvälisimpiä matkailukuntia. Inarin kunnassa on kolme merkittävää matkailupalvelukeskittymää – Inari, Ivalo ja Saariselkä				
Historia	Pohjois-Lapin matkailun historiaan liittyy merkittävällä tavalla Ruijan polun kehittyminen vilkkaaksi kauppatieksi jo 1500-luvulla sekä myöhemmin Ivalojoen kultaryntäys 1800-luvun lopulta alkaen. Saariselän alueella matkailun kehitys pääsi alkuun 1950-luvulla, kun säännöllinen reittiliikenne Ivaloon avattiin. Ensimmäinen laskettelurinne Saariselälle avattiin 1970-luvulla. 1980-luku oli voimakkaan kehityksen aikaa.				
Maanomistus	Arviolta noin 90 % Inarin kunnasta on valtion omistamaa. Inarijärven yleiskaava-alueella valtaosa on Metsähallituksen omistamaa. Saariselän kylässä kaikki on alun perin valtion maata, myynnin kautta tontteja on siirtynyt yksityisille.				
Saavutettavuus	Inarin kunnassa on Ivalon lentokenttä. Finnair lentää päivittäin. Inariin on linja-autoyhteydet Oulusta ja Rovaniemeltä.				
	Luonnonsuojelu	Saamelaisuus	Poronhoito/kalastus	Raja	Muut
Huomioon otettavat intressit	Inarijärvi rantasuojelualueita, Natura 2000 -alueet, kansallispuistot: Urho Kekkosen kansallispuisto Saariselän välittömässä läheisyydessä, Lemmenjoen kansallispuisto Inarin länsipuolella	Inari on Suomen saamelaiskulttuurin keskus. Huomioitavaa saamelaiskulttuurin säilymisen turvaaminen	Inari on maan tärkeintä poronhoitoaluetta. Kalastuksen merkitys ja olosuhteiden turvaaminen.	Inarista yhteys Venäjälle Murmansiin ja Inari on osa Barentsin meren yhteistoiminta-alueita	Matkailu- ja ohjelmapalvelujen sijoittuminen. Ympäristöarvot ja maisema.
	Matkailukeskus-toiminta	Luontoaksiivit	Kulttuuri	Erityiset tekijät	
Vetovoimatekijät	Saariselkä	Lemmenjoen kansallispuisto ja retkeilyreitit. Inarijärvi merkittävä kesämatkailun kohde.	Inari elävää saamelaiskulttuurin aluetta	Inarin-Inarijärven alue on kesämatkailu keskinen kohde. Vuosittain Inarijärvelle tehdään vähintään 100 000 irtokäyntiä. Kullanhuuhdonta	

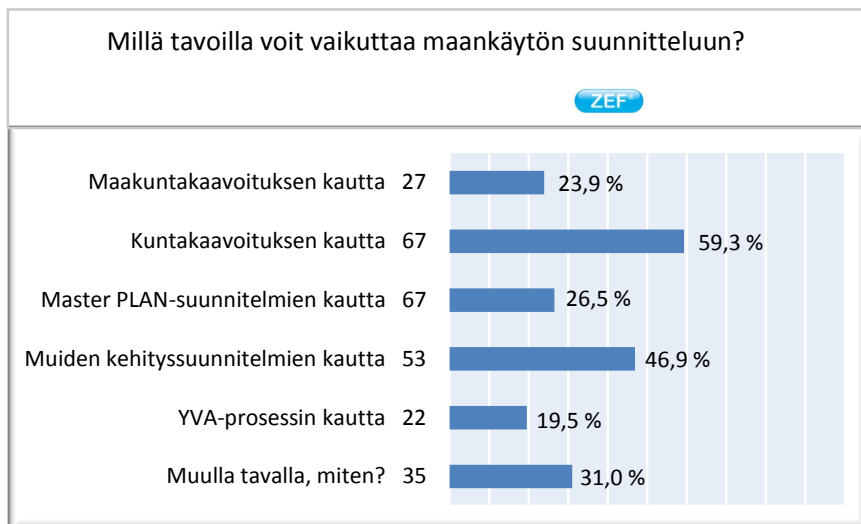
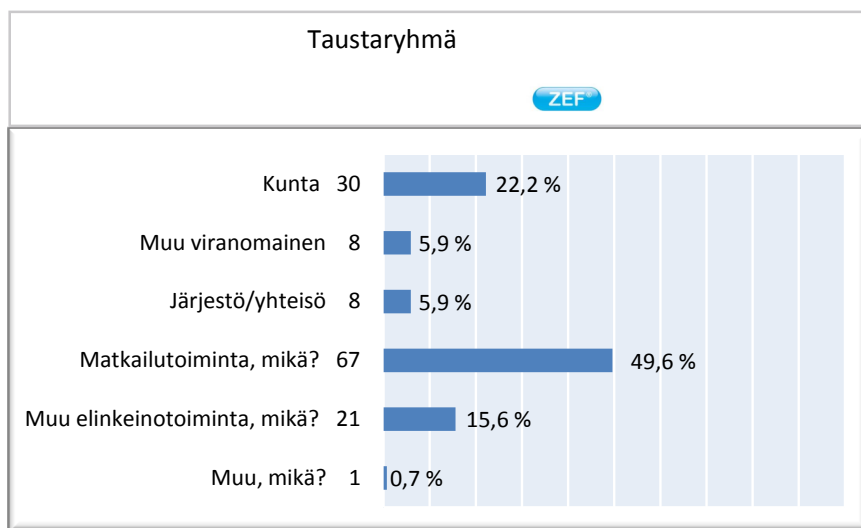
Kuva 3: Esimerkki kohdekortista.

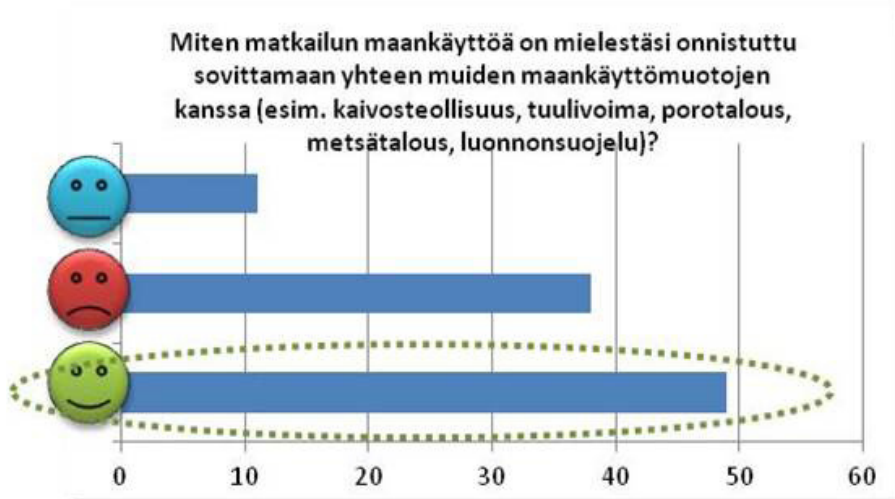
3 Kehittämistarpeiden kartoitus

Kyselytutkimus maankäytön intressiryhmille

Esiselvityksessä laadittiin laaja kyselytutkimus, jolla kartoitettiin maankäyttöön liittyviä ja matkailua koskevia kehittämistarpeita sekä eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseen liittyviä näkökohtia. Kysely suunnattiin Lapin alueen rakentamisesta ja maankäytöstä vastaaville viranomaisille, matkailuyrittäjille ja muille matkailutoimijoille, Metsähallituksen eri organisaatioille ja paliskuntien edustajille.

Kyselyselvitys toteutettiin sähköpostiviestinä lähetetyn web-linkin kautta. Vastaajia oli yhteensä 140. Suurimmalla osalla vastanneista taustaryhmänä oli **matkailutoiminta**.

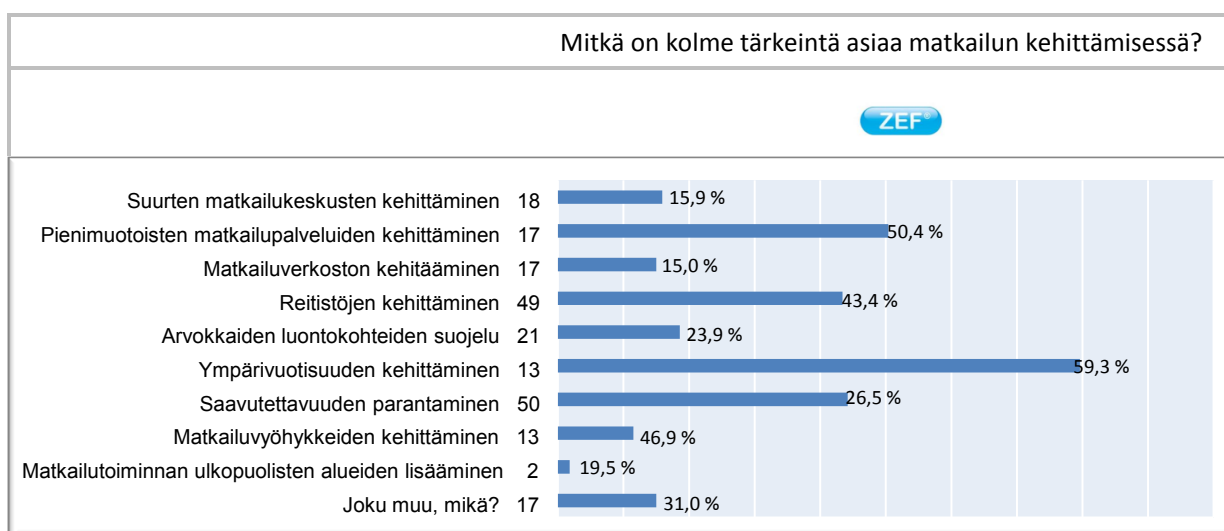

Kyselyn tulosten mukaan **maankäytön suunnittelulla on matkailun kehittämisen kannalta Lapissa erittäin suuri merkitys**, sen sijaan yksittäisten toimijoiden vaikutusmahdollisuudet eivät ole kovin hyvät (parhaimmat kuntasektorilla + järjestäytyneillä toimijoilla). Vaikutuskeinoista tehokkainpana nähdään vastanneiden keskuudessa olevan **kuntakaavoitus**. YVA-prosessien tarjoamat vaikutuskanavat ovat heikot tai niitä ei tunneta.

Tulosten mukaan hyvällä maankäytön suunnittelulla voidaan vaikuttaa positiivisesti Lapin matkailun kehittämiseen. **Matkailukeskukset eivät heikennä kuntakeskusten asemaa**, vaan positiivisten heijastusvaikutusten kautta vahvistavat sitä mm. työpaikkojen kasvun ja monipuolisemman palvelutarjonnan kautta.

Toimijoiden välistä yhteistyötä voidaan vastanneiden mukaan parhaiten lisätä **yhteisten foorumien ja vapaan kanssakäymisen, kuten yhteisten tapaamisten kautta**. Matkailun maankäytölliset intressit on pääsääntöisesti onnistuttu sovittamaan hyvin yhteen muiden maankäyttömuotojen kanssa. Eniten **intressiristiriitoja nähtiin matkailun ja kaivosteollisuuden sekä jonkin verran myös matkailun, tuulivoiman ja metsätalouden välillä**.

Selvästi tärkeimmät, asiat Lapin matkailun kehittämisessä ovat vastaajien mukaan ympärivuotisuus, pienimuotoisten matkailupalvelujen ja -kokonaisuuksien kehittäminen, saavutettavuuden parantaminen sekä reitistöt.

Väittämien kommentointi ja näkemykset

Kyselytulosten pohjalta muodostettiin johtopäätöksiä, jotka muokattiin ”väittämien” muotoon. Nämä kehitysväittämät muodostivat kyselyä täydentävän haastattelututkimuksen rungon.

Kyselyn jälkeen toteutettiin haastattelututkimus, jossa intressitahojen ja ennakolta selvitykseen valittujen matkailualueiden edustajia pyydettiin kommentoimaan Lapin matkailun maankäyttöä koskevia väittämiä. Kyselytutkimuksen tulokset ja väittämät lähetettiin haastateltaville etukäteen. Kommentoinnin lisäksi haastateltavia pyydettiin kertomaan kokemuksia ja esimerkkejä matkailuun liittyvästä maankäytöstä. Haastattelujen tavoitteena oli saada toimenpidesuosituksia eri intessiryhmien edustajilta.

Haastattelujen tuloksena saatiin seuraavia näkemyksiä esitettyihin väittämiin:

”Maankäytön suunnittelu vaikuttaa Lapin matkailun kehittymiseen ratkaisevalla tavalla”

Maankäytön suunnittelu vaikuttaa merkittävästi ja merkitys tulee korostumaan entisestään. Kaavoitusprosessissa eri intressitahoilla on mahdollisuus päästä vaikuttamaan suunnittelun sisältöön. Maankäytön suunnittelulla on merkitystä erityisesti suurille matkailukeskuksille. Merkittävyys näkyy esimerkiksi reitistöjen suunnittelussa, metsätaloudessa, matkailualueiden yleisilmeessä ja kaivosteollisuuden kanssa toimisessa samalla alueella. Maankäyttöön liittyvänä ongelmana on mm. kaavoitusprosessin hitaus.

”Maankäyttöä koskevia vaikutusmahdollisuuksia ei käytetä riittävästi. Siksi tiedottamista ja osallistumismahdollisuuksia tulisi lisätä suunnitteluprosessin alkuvaiheessa”

Tiedottamista ja osallistumismahdollisuuksia tulisi kehittää. Mielipiteet on otettava aidosti huomioon ja vuoropuhelua olisi hyvä käydä jo ennen suunnitteluprosessin käynnistymistä. Kaikki intressitahot eivät kuitenkaan vielä tiedä miksi maankäytön suunnittelussa tulisi olla mukana. Suunnitteluprosessin tulisi olla avoimempaa ja osallistavampaa ja kaikkien osallistajien tulisi saada äänensä kuuluviin tasapuolisesti. Edelleen myös kuntakohtaiset erot esimerkiksi yleiskaavoituksessa ovat suuret.

”Matkailukeskukset säteilevät positiivisia kasvuvaihtuksia ja siksi niiden kehittämistä tulee maankäytössä edistää”

Matkailukeskusten kasvu heijastuu myös pienempiin kohteisiin. Koordinaation ja yhteistyön kautta tulisi kuitenkin edistää hyötyjen leviämistä laajemmalle. Positiivisia vaikutuksia ovat työpaikkojen kasvu, kasvun heijastuminen pienempiin kohteisiin ja myös muiden elinkeinonharjoittajien ansionmahdollisuuksien parantaminen. Keskusten kasvun haittapuolia ovat infran kestäkyvyn loppuminen, reitistöjen hallitsematon laajeneminen sekä ”syrjäseutujen” jääminen kehityksen ulkopuolelle. Haittoja voidaan minimoida järkevällä suunnittelulla.

”Pienyrittäjiä ei ole huomioitu riittävästi Lapin matkailun maankäytön suunnittelussa”

Vetureina toimivia keskuksia tarvitaan ja toisaalta pienten yritysten tulee olla itse aktiivisia. Lapin matkailustrategian mukaan vetureiden ehdoilla mennään eteenpäin. Tiedottamista ja yhteistyön lisäämistä pienten yritysten suuntaan kuitenkin tarvitaan.

”Lapissa tulisi toteuttaa lisää matkailun maankäyttöä koskevia keskustelutilaisuuksia”

Erityisen onnistuneita ovat avoimet ja prosesseista irralliset keskustelutilaisuudet keskeisten toimijoiden kanssa (avoimet foorumit) sekä paikalliset keskustelutilaisuudet. Keskusteluihin kaivataan lisää avoimuutta sekä aitoa kuuntelemista.

”Intressiristiriitojen (esim. kaivosteollisuus, tuulivoima, metsätalous) vähentämiseksi tulisi edistää hyvien suunnittelukäytäntöjen leviämistä ja avointa tiedottamista”

Suunnittelussa ristiriitojen vähentäminen on tärkeää ja siksi prosessien tulisi olla mahdollisimman avoimia. Maankäytön ratkaisuille tulisi saada laajempi hyväksyntä. Hyviä suunnittelukäytäntöjä, tiedottamista ja keskusteluja tarvitaan.

”Lapin vision mukainen kestävä luonto- ja elämysmatkailu ei näy riittävästi tämänhetkisessä matkailun maankäytön suunnittelussa”

Toisilla alueilla näkyy ja toisilla ei. Luonnon kokeminen voidaan turvata kaikissa Lapin matkailukohteissa hyvällä suunnittelulla. Hyvinä esimerkkinä Ylläspallaksen reittisuunnitelmat, jossa reitti kulkee kansallispuistossa, mutta majoitus tarjotaan puiston ulkopuolella olevista yrityksistä. Rakentamiseen varattujen alueiden pienipiirteisessä suunnittelussa on myös parantamisen varaa.

Haastatteluissa kerättiin esimerkkejä myös hyvin ja huonosti toteutuneista suunnittelutilanteista. Hyvinä suunnitteluesimerkkeinä nousi esille mm. neuvottelut hakkuiden suunnittelusta paikallisyhteisön kanssa, matkailuyrittäjien vapaaehtoinen toiminta paikallisuonnon suojelemiseksi, reitistöjen yhdistäminen

samaan ”käytävään”, jolloin vältetään maisemien ja porotalouden pirstoutuminen, matkailukeskusten onnistuneet kävelykylät sekä vapaaehtoiset, maankäyttöä koskevat neuvottelut ennen varsinaisten kaavaprosessien käynnistymistä.

Huonoja suunnitteluesimerkkejä ovat olleet mm. eräisiin kaivoshankkeisiin liittyvä tiedottaminen kaavoitusvaiheessa ja kaivosteollisuuden näkemysten heikko huomiointi kaavoituksessa, massiivinen ja paikallisten asukkaiden näkemyksistä poikkeava rakentaminen herkillä alueilla sekä matkailun ennakoitua nopeampi kasvu, johon maankäytön suunnittelulla ei ole kyetty vastaamaan.

4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Esiselvityshankkeen tuloksena välittyy selvästi näkemys, että Lapin matkailun ja sen maankäytön kehittämisessä on kolme tasoa, joilla yhteistyö toimii vaihtelevasti:

STRATEGIATASO

Suunnittelun taso, jossa yhteinen näkemys on olemassa ja yhteistyö on toimivaa

TOIMINNALLINEN TASO

Suunnittelun taso, jossa näkemykset ovat erisuuntaisia ja yhteistyötä on hyvin vähän

(Maakunta-) KAAVATASO

Suunnittelun taso jossa maakunnallinen yhteistyö ja koordinaatio on olemassa, mutta kuntatasolla yhteistyö on heikkoa

Suunnittelussa tulisi panostaa erityisesti **toiminnallisen yhteistyön lisäämiseen** matkailuyrittäjien kesken, matkailuyrittäjien ja muiden intressiryhmien kesken sekä alueellisten toimijoiden välillä. Toiminnallisen kehittämisen tasolla eri alueiden vahvuuksien esiin nostaminen ja yhteistyöverkostojen rakentaminen on tärkeää pohjatyötä yhteiselle maankäytön suunnittelulle. Tavoitteena yksi Lapin matkailullinen kokonaisuus, jossa kaikilla alueilla on omista vahvuuksista lähtevät erikoisominaisuutensa ja paikkansa.

Suunnittelutyökalut ovat olemassa. Nyt tarvitaan ennen muuta asenneilmaston muuttamista, **suunnitteluprosessien avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimijoiden välistä vuorovaikutusta varhaisessa vaiheessa**. Matkailun maankäytössä tulee edistää **vyöhykemäistä tarkastelutapaa kaikilla suunnittelutasoilla**. Vyöhykkeisyys tarkoittaa käytännössä tiiviisti rakennettuja matkailukeskuksia, niiden reuna-vyöhykkeitä ja toisessa ääripäässä kansallis- ja luonnonpuistoja, jotka ohjatusti olisivat myös matkailutoimijoiden käytettävissä.

Hyviä suunnittelukäytäntöjä ja -esimerkkejä kannattaa levittää. Tärkeää tiedottamisen ja vuorovaikutuksen kannalta ovat **vapaamuotoiset yhteistyökeskustelut**, joissa eri intressiryhmien näkemykset tulevat esille jo ennen suunnitteluprosessien käynnistymistä. Lapin matkailuparlamentti on tärkeä vuorovaikutusfoorumi, jossa maankäyttöä koskevia asioita ja ehdotuksia voidaan nostaa esille.

Toimenpide-ehdotukset

Lapin matkailun maankäyttöstrategian esiselvityksessä kartoitettiin matkailun maankäyttöön liittyviä kehittämistarpeita. Kyselyn, haastattelujen ja ohjausryhmyöskentelyn kautta määriteltiin aihepiireittäin seuraavia ehdotuksia, jotka tulisi ottaa huomioon käynnistävässä strategiatyössä tai muussa yhteisessä maankäytön kehittämisessä.

Vuorovaikutuksen ja osallistumisen edistäminen:

- ✓ Hyvien käytäntöjen ja esimerkkien levittäminen
 - opaskirja, jossa täsmennetään maankäytölisiä asioita ja annetaan hyviä esimerkkejä erilaisiin suunnittelutilanteisiin. Hyvä suunnittelu huomioi kaikkien intressiryhmien näkemykset ja maankäytön suunnittelu on kompromissien tekemistä
- ✓ Prosessien läpinäkyvyyden edistäminen ja enakoiva tiedottaminen
- ✓ Uusien välineiden ja työkalujen hyödyntäminen suunnittelussa ja sen vuorovaikutuksessa
 - sosiaalisen median käyttöönotto osallistumiseen ja vuorovaikutukseen
 - paikkatiedon monipuolinen hyödyntäminen
 - mallintaminen ja muu havainnollinen esittäminen maankäytön suunnittelussa ja toiminnallisessa suunnittelussa
- ✓ Keskeisten intressiryhmien vapaaehtoinen ja vapaamuotoinen yhteistyö
 - vapaaehtoiset tapaamiset ja keskustelut ennen suunnitteluprosessien käynnistymistä
- ✓ Matkailuparlamentin hyödyntäminen eri intressiryhmien foorumina

Matkailukeskusten toiminnan sovittaminen muuhun maankäyttöön:

- ✓ Yhdyskuntarakenteen vahvistaminen kuntakeskusten ja matkailukeskusten välissä ja rajapinnoilla

- ✓ Palvelujen yhteiskäyttö
 - matkailijoita hyödyttävien palvelujen kehittäminen kuntakeskuksissa
 - matkailupalvelujen kehittäminen myös kuntalaisten virkistystarpeisiin
- ✓ Kokonaisnäkömyksen luominen yli kuntarajojen
 - Kuntarajat ylittävät maankäytön strategiset suunnitelmat

Yhteiset matkailun maankäytön kehittämisen kriteerit ja työkalut:

- ✓ Yhteinen työkalupakki (hyvien käytäntöjen hyödyntäminen, yhtenäistäminen ja ohjeistaminen, ristiriitojen ennaltaehkäisy, hyötyjen kuvaaminen)
- ✓ Yhteisten periaatteiden luominen matkailunäkökulman huomioon ottamiseksi kaikessa maankäytön suunnittelussa
 - Toteuttaminen pilottina maakuntakaavotuksessa (maakuntakaavan tarkentaminen matkailun maankäytön näkökulmasta)
 - Maakuntakaavan painotuksen siirtäminen strategisempaan suuntaan
- ✓ Kestävän kehityksen periaatteiden huomioiminen maankäytön suunnittelussa

Matkailun kehittämissuunnitelmien yhtenäistäminen:

- ✓ Yhtenäisen arviointikriteeristön luominen
- ✓ Laadittujen matkailun kehittämissuunnitelmien vertailu
- ✓ Suunnitelmien yhteensovittaminen rajapinnoilla
- ✓ Yhteisen seurantarjestelmän luominen

Lapin matkailun maankäyttöstrategian luominen:

- ✓ Maankäytön kokonaisvaltaisen suunnittelun kytkeminen osaksi Lapin matkailustrategian tekemistä
- ✓ Toiminnallisen matkailukartan luominen
- ✓ Matkailuvyöhykkeiden kriteeristön luominen ja niiden soveltaminen suunnittelun eri tasoilla
- ✓ Menetelmät ja käytännöt erilaisten intressien yhteensovittamiseksi
- ✓ Käynnistäminen Lapin matkailuparlamentin yhteydessä

Jatkotoimenpiteet

Esiselvityksen perusteella **tarve matkailun maankäyttöstrategialle on olemassa**. Strategia tulisi toteuttaa tiiviissä yhteistyössä Lapin matkailutoimijoiden ja muiden intressitahojen kanssa. Strategiassa on tarpeen luoda matkailun maankäyttöä koskevat yhteiset periaatteet ja pelisäännöt sekä määritellä matkailua koskevat toiminnalliset alueet, kehittämisvyöhykkeet ja eri toimijoiden roolit.

Lapin matkailun maankäyttöstrategian tavoitteena on luoda Lapin matkailualueita koskeva pilotti, jota voidaan soveltaa myös muualla Suomen matkailualueilla. Tavoitteena on maankäytön kokonaisvaltaisen suunnittelun kytkeminen osaksi Lapin matkailustrategian tekemistä.

Lapin maankäyttöstrategialla lisätään hyvien käytäntöjen kautta Lapin matkailualueiden välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muihin intressiryhmiin. Tuloksia voidaan hyödyntää maakunnallisessa ja kunnallisessa matkailualueiden suunnittelussa. Maankäyttöstrategialla edistetään alueiden kestävä ja kokonaisvaltaista kehittämistä.

Päävastuu Lapin matkailun maankäyttöstrategian käynnistämisestä on Lapin liitolla ja Lapin ELY-keskuksella.

RAPORTEJA 77 | 2012
LAPIN MATKAILUN MAANKÄYTTÖSTRATEGIAN ESISELVITYS
LOPPURAPORTTI 31.5.2012

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-591-3 (pdf)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-591-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus